

ПРИКАЗКА ЗА ДОЛНАТА ЗЕМЯ

© Ирена Първанова, автор

© Мира Мирославова, художник на корицата и илюстрации

СТУДИО ЗМЕЙ:

Димитър Петров, художествен ръководител

Мадлен Апен/Яна Милошева, ръководител на проекта

© Сиела Норма АД

София • 2020

ISBN: 978-954-28-3154-9

приказка за Долната Земя .

ИРЕНА ПЪРВАНОВА
АВТОР
МИРА МИРОСЛАВОВА
ИЛЮСТРАЦИИ

 STUDIO
ZMEI

СЪДЪРЖАНИЕ

Глава I	
ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ.....	9
Глава II	
ПРЕЗ ДЕВЕТ ПЛАНИНИ В ДЕСЕТА.....	22
Глава III	
СПЯЩОТО СЕЛО.....	32
Глава IV	
КАМБАННИЯТ СМЯХ	41
Глава V	
ЗМИЕУЛИЦИТЕ.....	57
Глава VI	
ТРИ НЕОЧАКВАНИ СРЕЩИ	75
Глава VII	
ПОД ЛИПОВАТА СЯНКА	83
Глава VIII	
ПОТАЙНИЧЕТАТА.....	98
Глава IX	
ПОРОЙ И ПЛАНОВЕ	116
Глава X	
СЛЕД ДЪЖД – ШАПКА.....	132
Глава XI	
ПРИКАЗКА ЗА ДОЛНАТА ЗЕМЯ	140
Глава XII	
СЪНИЩА И СМЕЛОСТ.....	169
Глава XIII	
ДОЛНОЗЕМЦИ	178
Глава XIV	
ПРЕЗ ГОРИ И РЕКИ	207

Глава XV	
ВДЪН ГОРИ ТИЛИЕЙСКИ	249
Глава XVI	
ГОСПОДАРКАТА НА СВЕТУЛКИТЕ	271
Глава XVII	
НАОПАКИ И НА ОБРАТНО	290
Глава XVIII	
ДРУГАТА АНА.....	311
Глава XIX	
ПИСМА ЗА АЛЕКС	345
Глава XX	
РАНА В РЕАЛНОСТТА	365
Глава XXI	
ТЪЙ РЕЧЕ МРАК	376
Епилог	
И ЗАЖИВЕЛИ ЩАСТЛИВО	400

*На двете ми баби –
тази, която живее в Горната земя,
и онази, която вече е в Долната.*

Глава I

ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ

Всичко започна в един понеделник, подобен на всички други горещи летни понеделници, на един черен път, неразличим от всички други черни пътища освен по това, че беше малко по-тесен и може би мъничко по-криволичещ. Дребни камъчета се лепяха по гумите на стар автобус, който уморено бръмчеше по жежкия чакъл. Шофьорът на автобуса, необичайно ведър предвид следобедната жегата, беше свалял прозорците и си припяваше някаква песен, като безмилостно и неизменно бъркаше всяка една нота в нея.

На пръв поглед човек би решил, че автобусът е празен. Луничавата жена от 26-о място и момченцето, което веднага щом напуснаха софийската автогара, се бе покатерило в скута ѝ, за да наднича през прозореца, бяха слезли още на втората спирка. Последва я мъж с гъсти мустаци и недорешена книжка с кръстословици. След него пък смугло момче, цялото изпонахапано от комари. После беше ред на намусената леличка, която неуморно мърмореше, че подобна жегата е абсолютно недопустима, особено като се имат предвид цените на билетите. След тях слезе мълчаливо момиче с плитка до кръста, което през цялото пътуване не отлепи поглед от телефона си. После трима приятели с големи раници и загорели от слънцето лица. На последната спирка автобусът бе олекнал с цели седем усмихнати старици, торбите им с празни буркани и всичките истории за внуците им. И така, автобусът се изпразни.

Дори самият шофьор сякаш бе забравил за високото бледо момче на третия ред, но то си беше там. Името му

беше Александър и той бе свикнал хората от време на време да забравят за него. Това беше един от недостатъците на живота с двама по-големи братя. Всъщност истината бе, че точно неговата незабележимост го бе довела в този автобус.

Изпънал крака на съседната седалка, той тъкмо показваше на група грозни зомбита защо не трябва да се закачат с него, когато батерията на преносимата му конзола премигна тъжно и изгуби още една чертичка. Александър въздъхна, сбърчи нос и с видимо неудоволствие натисна бутона за изключване. Върху свободните седалки удобно се бе настанила мързелива скука, каквато се усещаше само в празни автобуси и препълнени класни стаи. Въздухът беше горещ и задушен.

Момчето разсеяно се загледа навън. Отвъд прозореца му се гонеха слънчогледови полета и полегати хълмове. Зад тях, някъде в далечината, оплетени в облаци върхове извиваха гърбове към небето като огромни сънени котки. Слънцето се бе изкачило високо и под ярките му лъчи всичко изглеждаше странно и далечно като картинка, изрязана от гланцирано блокче. Алекс се прозина широко и за миг улови отражението си в стъклото. Чифт тъмнокафяви очи се вгледаха в него. Вярно, не бяха нищо особено, но пък си вършеха добре работата. Най-големият му брат Георги беше взел сините очи на майка им, но за сметка на това съвсем недовиждаше и въпреки дебелиите очила винаги трябваше да превива върлинещото си тяло над бюрото, докато четеше поредната книга за неразрешими уравнения и питагорови триъгълници. Другият му брат Петър обаче беше хем синек, хем можеше да се похвали с идеално зрение. Той не пропускаше да го натякне на Георги всеки път, когато задигнеше очилата му и отпрашеше нанякъде с тях със силен смях.

Петър беше нисък и набит и по нищо не му личеше, че е най-пъргавото момче в цялото училище. Той беше способен

да изтърчи от детската стая до входната врата и дори да нахлузи маратонките си по пътя, преди Георги да успее да се изправи неловко и да го подгони.

На Алекс много му се искаше да убеди себе си, че Георги и Петър са виновни за това, че е натъпкан в задушния бръмчащ автобус. Ако братята му бяха малко по-обикновени, това никога нямаше да се случи. Не можеха ли просто да са като него? За какво им бяха награди? Но момчето си знаеше, че отговорността си е само негова. Дълбоко в себе си той осъзнаваше, макар и с недоволство, че няма право да се сърди на Георги, задето преди месец бе спечелил националната олимпиада по математика. Големият му брат беше положил огромни усилия да се класира за финалите в Англия. Всеки свободен миг от претъпканата му програма бе запълнен с косинуси, градуси и теореми, изписани със ситен, четлив почерк. Месеци наред Георги бе така погълнат от уравненията си, че постоянно забравяше да яде и да спи, не си подстрига косата нито веднъж и все пропускаше да се огледа в двете посоки, преди да пресече (нещо, за което баща им постоянно го мъмреше). Често се случваше сутрин да пропусне закуската, да облече първата дреха, която хване, и да хукне право към училище. Веднъж бе стигнал чак до спирката на тролите с възголемите кецове на Петър, а пък един хладен петък минаха цели два учебни часа и едно голямо междучасие, преди да осъзнае, че носи пухкав люляков пуловер, който несъмнено принадлежеше на майка им Стела. Алекс не можеше да се сърди и на нея за това, че прие (или по-скоро настоя) да придружи брат му в чужбина. Тя работеше в Министерството на образованието и науката и приемаше академичните успехи на синовете си много сериозно. Всъщност тя взимаше всичко, свързано с тях, много сериозно и полагаше всички възможни усилия да им осигури най-доброто бъдеще. Пред очите на Алекс като на лента

минаха безброй вечери, когато тя се бе прибирала изтощена от работа и едва свалила палтото си, сядаше да му обясни как да реши някоя наглед нерешима задача по алгебра, да помогне на Георги да организира милионите си хвърчащи записки, изписани плътно с числа, букви и странни йероглифи, и нежно, но строго да напомни на Петър, че е време да поучи. Петър, също като Александър, не обичаше особено много да пише домашни, но за сметка на това спортът му се удаваше. Едва на петнайсет той бе станал капитан на националния младежки баскетболен отбор.

Новината беше дошла преди два понеделника заедно с покана за ежегодния тренировъчен летен лагер в Бургас, където се предлагаше настаняване „с осигурена закуска“ за него и негов настойник. Баща им Мартин на момента предложи да се жертва в името на семейното благо и да прекара лятото излегнат на шезлонг край морето. Той работеше като илюстратор за едно от най-големите софийски издателства и можеше да пътува където си пожелае, стига да изпраща рисунките си преди крайния срок (условие, което той понякога спазваше).

Всички добри новини пристигнаха накуп и за известно време в разразилия се хаос от математически записки, спортни чорапи и неизмити чинии Алекс почти повярва, че родителите му са забравили за него. Той със задоволство започна да крои планове за едно блажено лято, изпълнено с полуготова пица, енергийни напитки и видеоигри. Целият апартамент щеше да бъде негов! Никой нямаше да го гони от компютъра, никой нямаше да му казва, че не може да гледа филми на ужасите в два сутринта, никой нямаше да настоява, че снакът с паприка не е здравословна закуска. Той щеше да спи до следобед, а след това сам да играе компютърни игри за двама.

Алекс нямаше много приятели. През март винаги получаваше по пет мартенички – по една от майка си и баща си, чифт от братята си и винаги една от леля Елка – миловидната белокоса съседка от апартамента вдясно, която всъщност не му беше леля. За сметка на това обаче любвеобилно го наричаше „малък юнак“ и редовно го щипеше по бузите, когато го пресрещнеше пред асансьора. Всъщност истината беше, че Алекс нямаше никакви приятели. Не че беше лош. Макар и доста срамежлив, Алекс имаше някои добри качества – стараяше се да е възпитан и любезен, много го биваше да разрешава загадките дори в най-трудните видеоигри и беше сигурен, че ако някой му повери тайна, щеше да я запази до гроб. Също така веднъж седмично помагаше на леля Елка да напазарува от кварталния магазин и след това занасяше препълнените торби до дома ѝ въпреки нейните половинчати възражения (които тя се чувстваше длъжна да нададе, защото така повеляваха социалните норми, а не защото наистина държеше да мъкне сама килограмите чушки, сирене, яйца и кисело мляко). Естествено, като всички деца, и той имаше съученици, които можеше да попита за домашното по литература и контролното по история, но никой от тях нямаше да забележи, ако един ден той просто изчезне. Момчето бе почти сигурно, че всичките двайсет и пет момчета и момичета ще се скупчат около празното място на последния чин до изтъркания плакат с още по-изтъркан лозунг „Днес ти избираш кой да бъдеш утре“ и ще се питат един друг кой ли е седял там.

На Алекс обаче не му трябваха приятели. За какво му беше да получава съобщения, покани за излизане и пожелания за рождения си ден? Той си имаше компютър с трийсет и осем игри и четиресетинчов дисплей и планираше да прекара цялото лято, като побеждава дракони, спасява далечни

планети от извънземни атаки и разплита тайните на египетските фараони, които очевидно притежаваха хем древна магия, хем невероятни умения в областта на ръкопашния бой и стрелбата със снайпер. Той изгаряше от нетърпение да превърти любимата си игра „Защитникът на човечеството“¹ за осми път. Беше гледал видео онлайн, според което създателите скрили таен план само за най-запалените почитатели, и той имаше намерение да го открие.

Плановете му обаче рухнаха по доста грандиозен и същевременно малко трагичен начин в събота, точно два дни преди злощастното автобусно пътешествие.

Александър се събуди неочаквано рано и тихичко се измъкна от детската стая. Петър още хъркаше шумно, а Георги мърмореше нещо насън с глава, положена върху сборник със задачи. Докато безшумно притваряше вратата, на Алекс му се стори, че чу някой гърлено да мърмори: „Ама ако го делим на нула, ще счупим Вселената“, но реши да пусне заплахата покрай ушите си. Алекс често оставаше до късно, за да играе видеоигри, и затова рядко се събуждаше преди братята си. Това само по себе си не беше особен проблем, но допълнителните минути със нарастваха обратнопропорционално на количеството храна, което откриваше в кухнята, когато станеше. Петър беше в онази възраст, в която ядеше като за петима, и винаги се възползваше от успиванията на братята си, за да опустоши съдържанието на хладилника. Георги не бе чак толкова унищожителен, но пък притежаваше редкия талант да открива всяко сладко нещо в дома им и да го овършава, преди някой друг да се е добрал до него.

¹ „Защитникът на човечеството“ е игра пъзел, в която главният герой трябва да спаси Вселената от ужасяващи извънземни. Главният герой е едновременно красив, смел и преливащ от мъдри цитати.

Алекс се промъкна на пръсти до банята, изми си лицето и се опита да прокара пръсти през къдравата си кестенява коса. Начинанието му беше увенчано с минимален успех и той реши, че може би е крайно време да се подстриже. Така, с въздългата си рошава коса, малко приличаше на Георги. След като позаглади лизнатия кичур на челото си, той се втурна към кухнята, но се спря пред откρεхнатата врата. Майка му и баща му седяха на масата. Шушукаха си, докоснали нежно ръце, а между тях димяха две кафета. Майка му Стела беше сплела златистите си коси на плитка и хихикаше като ученичка. Татко му Мартин, ухилен по хлапашки, се опитваше да си открадне целувка, а по мургавото му лице беше набола брада. Кафявите му очи (същите като тези на Алекс) блещукаха.

Замръзнал в рамката на вратата по чехли и пижама на ивици, Алекс неловко се прокашля и майка му рязко се дръпна назад. Поруменяла, със стаена в ъгълчетата на устата усмивка, тя заоправя някаква невидима гънка по изрядната си лимоновожълта лятна рокля. Зад гърба ѝ баща му му намигна.

– Ей, Малчо – поздрави го татко му с боботещ глас, – добро утро.

– Не съм Малчо – измъмри сънено Алекс, почти по навик.

Алекс наистина не беше малчо. Беше само на тринайсет, но вече беше задминал Петър по ръст и въпреки че все още догонваше Георги, със сигурност щеше да стане много висок. Според леля Елка се превръщаше в „напет, снажен момък“. Семейството обаче упорито отказваше да забрави за детския му прякор. Доскоро Алекс наистина беше доста дребен, но през лятото между пети и шести клас порасна с цяла глава.

– Стегна ли си вече багажа? – попита майка му разсеяно и се изправи.

Тя се запъти към хладилника с лека стъпка, сякаш не ходеше, а танцуваше, и отвори вратата. Русолявата ѝ глава потъна в дълбините между бутилки сок.

– Има яйца и мляко, татко ти може да забърка палачинки – замисли се тя на глас, – а май е останало и от онова смокиново сладко, което обичаш! Скрила съм го от Георги, ей тука, зад лютеницата... – и ръката ѝ също изчезна в хладилника.

– Багажа ли...? – объркано отвърна Алекс.

– Мхм – проехтя гласът ѝ измежду няколко домата, – за Вратня.

– Вратня? – попита Алекс с растящо недоумение. – Каква Вратня?

Баща му, който тъкмо добавяше шеста поред лъжичка захар в поизстиналото си кафе, надигна очи от чашата и се втренчи в сина си с лека тревога. На момчето никак не му хареса този поглед. Беше го виждал веднъж преди, когато покрай цялата дандания около Коледа всички бяха забравили за рождения му ден.

– Да бе, Малчо, за Вратня. За селото на баба ти Светла. Помниш ли баба Светла?

„Баба Светла“. Александър сбърчи нос. Името определено му беше познато. Някъде дълбоко в детските му спомени, оплетен в паяжини, се криеше някакъв образ. Дълги бели коси като кълбести облаци, чифт чудни, странни очи и един смях, съвсем не старчески, а звънък като хиляди камбанки. Но споменът проблесна само за миг и пак се омеша в пращинките на времето.

– Немного – призна засрамено момчето.

– И аз така – промърмори майка му, подавайки се от хладилника с пълни с храна ръце.

Баща му изсумтя над кафето си. Майка му изсумтя над шоколадовия крем. Алекс изсумтя наум.

– Майка ти още ѝ се сърди, че не дойде на сватбата – обясни татко му, подбирайки внимателно думите си.

– И на раждането ти! Нито пък на това на братята ти. Нито на кръщенетата, рождените дни, първите учебни дни... – занарежда мама Стела начумерено и стовари дузина яйца на масата.

Баща му Мартин сви рамене и обясни бавно и спокойно:

– Баба ти не обича да пътува. Когато бяхте малки, веднъж отидохме да я видим, ама... ти още беше бебе. Плака през целия път и майка ти се зарече, че повече никога няма да ходим никъде с автобуса.

Майка му повдигна извитата си руса вежда и побутна млякото към съпруга си.

– И удържах на думата си.

Татко Мартин с половинчата усмивка запретна ръкави, грабна няколко яйца и се запъти към котлона.

– Ама-а-а... – пробва отново Алекс, поглеждайки ту към единия, ту към другия, – аз само едно не разбрах.

– Какво е то? – попита майка му разсеяно, отпивайки от чашата си.

– Защо ми е да си оправям багажа за Вратня?

В кухнята настъпи внезапно мълчание. Баща му и майка му размениха ужасени погледи. Алекс продължаваше да стои на прага на кухнята, все така по пижама и все така смутен.

– Защото... – колебливо поде мама Стела.

– Защото си командирован там за цяло лято бе, Малчо! – избухна през вратата Петър, чорлав, по лилави шорти, червена тениска и с два различни чорапа.

По-големият брат избута момчето настрана и се насочи право към хладилника. Съдбата на луканката се четеше в погледа му.

– Не съм ти Ма... – започна Алекс, – чакай, какво?

Александър заоглежда лицата на родителите си. В ума му започна да се промъква неприятно подозрение. Притеснената, възвежда усмивка на баща му изобщо не подобряваше положението. Тя бе запазената му марка, когато прегореше вечерята или забравеше годишнината от сватбата.

– Ще прекараш лятото при баба си Светла във Вратня – махна енергично с черпак баща му, пръскайки смес за палачинки из цялата кухня. – Нали майка ти ти каза?

– Това беше твоята задача! – смъмри го тя. – Аз ходих с Гого за помагала!

– Ох, да, вярно. Аз... ами аз... а, да! Аз казах на Петър да му каже.

– А-а-а, бнхе – подаде се Петър от хладилника с уста, пълна със сирене, – нхе ме мехете мене! Аз кахах на Гхорги да му пхредахе.

От банята долетя обидено възклицание. Последва го жестоко потракване (несъмнено от възмутено изпусната четка за зъби) и след това дълбокият, сънен глас на Георги се надигна в ропот:

– Аз нямам нищо общо! Знаете, че не помня такива неща! Още миналата седмица казах на татко, че планирам да забравя.

Три чифта очи – два сини и един кафяв, се впериха в гърба на татко Мартин. Той от своя страна много внимателно и упорито побутваше из тигана една видимо изгоряла палачинка.

– Значи... – възмути се Алекс – всички знаят, че ще ходя на село? Всички без мен?

– Май така излиза – разроши косата му Георги.

Най-големият брат, вече облечен в окъсели сини дънки и тениска с надпис „Кучето казва бау, котката казва мяу, пи-

ленцето казва π^2 ² се тупна до майка си, придърпа чашата с кафе на баща си, отпи, начумери се и добави още три лъжички захар.

Алекс не можеше да повярва колко спокойно приемаха всички тази жестока несправедливост. Те не просто самосиндикално бяха решили да го изпратят в някакво си село, за което дори не беше чувал, при някаква си баба, която даже не помнеше, ами на всичкото отгоре и бяха забравили да му кажат! Що за семейство беше това?

– Ама защо трябва да ходя!? – викна Алекс и се изправи срещу майка си, подготвяйки се за словесна битка.

– Трябва – каза простичко тя и отпи от кафето си. – Баща ти и аз сме поели ангажименти. Няма как да останем в София с теб.

От хладилника долетя хихикането на Петър.

– Ама не ви трябва да оставате! Аз мога да готвя! Добре де, знам как да използвам микровълновата! И да пускам пералня! Ще поливам цветята...

– Не – срязва го отново майка му и го стрелна с острите си сини очи. Алекс осъзна, че за толкова нисичка жена тя можеше да изглежда доволно страшно, ако пожелаеше. – Баба ти вече отговори на писмото ни. След два дни ще те чака на спирката в селото.

Александър толкова се изненада от тази нова информация, че за момент забрави да спори.

– Защо ви е пратила писмо?

– Баба ти няма телефон – отвърна майка му и стисна устни, сякаш го предизвикваше да го направи на въпрос.

²Числото 3,14, известно още като „пи“, е математическа константа, която представлява отношенията между нещо си и друго нещо си в математиката. Георги умееше да говори по темата обширно и скучно, като тръгваше от геометрия и свършваше с астрофизика, а по пътя успяваше да докаже колко готина и смешна е тениската му.

– Няма телефон ли? – обърка се напълно Алекс.

Кой нормален човек в двайсет и първи век нямаше телефон? Момчето се замисли и осъзна, че наистина никога не бе чувало гласа на баба си. Всяка година за Коледа и за рождения му ден в пощенската кутия го чакаше красива картичка, която той прилежно прибираще в чекмеджето си и забравяше. Жегна го вина, щом се сети, че дори не беше прочел последните няколко поздрава, изписани с красив сбит почерк. Сега обаче нямаше място за слабост. Беше време за смяна на стратегията.

Александър се обърна към по-слабия противник.

– Тате!

– Няма да ти се получи, Малчо – отвърна баща му виновно, като отбягваше погледа му, и стовари чиния с горещи палачинки на масата. Момчето забеляза, че изгорялата беше скрита най-отдолу в купчината.

Големите му братя веднага нападаха храната. Георги обилно мажеше закуската си с шоколадов крем, а Петър навиваше палачинките около кренвирши, оклепани с кетчуп и мед. Стела сбърчи нос при вида на кулинарното произведение на средния си син. Тя внимателно намаза една палачинка с дебел слой гъсто, лепкаво сладко от смокини и ловко я зави така, че да не капе. След това с извинителна усмивка я подаде на момчето. Той се позамисли и я прие, разбирайки, че е изгубил битката.